

Núm. 3, juliol - setembre 2002

Butlletí Informatiu d'història de l'educació

Edita: Àrea de Teoria i Història de l'Educació. Universitat de les Illes Balears

En aquest número hi trobareu:

Llocs per descobrir	1
Llibres rebuts	2
Museus pedagògics	5
Informacions d'interès	6

Comissió editora:

Francesca Comas, Joana Estelrich,
Immaculada Pastor, Bernat Sureda.
Correcció lingüística: Rosa de Ozollo
Maquetació: Catalina Ordinas Pons
Adreça electrònica: dcebsg0@uib.es

LLOCS PER DESCOBRIR

Seguint les petjades dels nostres pedagogs en les seves aventures a l'estranger, us volem recomanar alguns llocs ideals per viatjar i aprendre, per descobrir i recordar. Un d'aquests llocs és Suècia, en concret un petit llogaret de Flöda anomenat Nääs.

A les fredes terres escandinaves hi viatjà el nostre il·lustre pedagog Miquel Porcel i Riera l'any 1890, becat per l'Excel·lentíssima Diputació de les Illes Balears perquè hi realitzàs un curs sobre treballs manuals escolars amb fusta, segons el sistema ideat pel suec Otto Salomon.

Porcel fou el primer alumne espanyol del *Slöjdlärarseminariet*, escola normal o seminari de mestres que el comerciant jueu Herr August Abrahamson havia fet crear dintre de les seves extenses propietats. Abrahamson havia adquirit un poblet proper a Flöda, situat en un espès bosc de bedolls, l'any 1869.

Slöjdlärarseminariet

El major atractiu del poble era el seu castell medieval (s.XV), que Abrahamson convertí en habitatge, al voltant del qual, entre 1870 i 1875, el comerciant jueu creà tot un complex educatiu amb escoles per a nens i nenes, seminari per a la formació de mestres, pavellons-habitatge, biblioteca, etc. La direcció pedagògica la delegà al seu nebot Otto Salomon, que fou qui ideà el *Nääs Slöjd*, un dels primers mètodes actius sorgit a Europa a finals del segle XIX.

Gràcies a l'experiència de Porcel a Suècia, els treballs manuals s'introduïren a casa nostra de forma pionera respecte a la resta de l'Estat. Porcel publicà el primer llibre

sobre treballs manuals amb fusta d'Espanya, que titulà *Los trabajos manuales en la escuela primaria*.

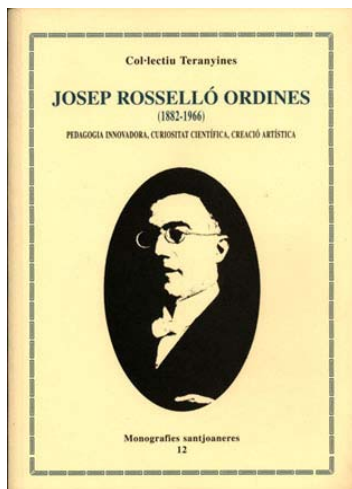
Nääs avui

Avui podem seguir les petjades del mestre Porcel i, tot i que no podem seguir un curs al Slöjdlärrarseminariet, sí que podem visitar el complex de Nääs, que actualment conserva i gestiona la fundació *August Abrahamson Stiftelse*, intentant reviure l'esperit renovador dels temps en què, per les seves instal·lacions, hi passaven mestres d'arreu del món.

Si voleu fer un cop d'ull al que ens ofereix Nääs per viatjar i conèixer nous llocs vinculats amb la nostra història educativa, us recomanem anar a: <http://www.naas.se>, des d'on podreu accedir, entre d'altres llocs, a la biblioteca de pedagogia que conserva l'obres de pedagogs espanyols com Ezequiel Solana i el mateix Miquel Porcel.

Per a més informació, adreçau-vos a:
August Abrahamson Stiftelse
Nääs slott, 44829 FLODA (SVERIGE)
Tel. 0302-312-25
Fax. 0302-304-44
info@naas.se

LLIBRES REBUTS

COL·LECTIU TERANYINES. **Josep Rosselló Ordines (1882-1966) Pedagogia innovadora, curiositat científica, creació artística** Monografies santjoaneres, 12. 219 pàg. Sant Joan, Col·lectiu Teranyines, 2002.

Aquest conjunt d'articles sobre el mestre Rosselló és la dotzena publicació del Col·lectiu Teranyines que, des de la dècada dels 90, ve publicant periòdicament els treballs dels seus integrants. En aquesta ocasió s'analitzen tant la biografia com les diverses ocupacions intel·lectuals de Josep Rosselló Ordines (1882-1966), mestre de professió, però amb una personalitat que, per tal de copsar-la en la seva totalitat, és necessari observar-la des de diversos vessants. Per una part, es fa esment al compliment del seu paper d'educador des d'una pedagogia innovadora; però també a les seves inquietuds intel·lectuals i científiques, i a la creació artística, que completa i dona forma a la seva polifacètica vida. Quant a la seva tasca com a mestre, aquest

llibre analitza el seu pas per l'Institut Balear, on quedà imbuït de l'ambient regionalista i institucionista del moment; l'inici de la seva pràctica docent a Sant Joan l'any 1910, on introduí innovacions com la impremta escolar, la caixa d'estalvis escolar, l'escola a l'aire lliure, el diari de classe, les fitxes, l'observació com a recurs d'aprenentatge, les enquestes psicològiques, la gimnàstica, la música, la creació d'una secció d'exploradors, etc.; el seu treball com a regent de l'Escola Pràctica Annexa a la Normal de Palma; i la configuració del seu pensament pedagògic, fruit d'influències diverses, i de l'inesgotable curiositat intel·lectual del mestre.

GONZÁLEZ-AGÁPITO, J.; MARQUÈS, S.; MAYORDOMO, A.; SUREDA, B. **Tradició i renovació pedagògica. 1898-1939. Història de l'educació. Catalunya, Illes Balears, País Valencià**. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2002.

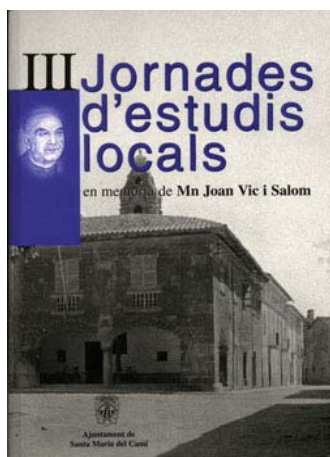
Acurada anàlisi de la història de l'educació als Països Catalans elaborada des del Principat, País Valencià i Illes Balears per quatre investigadors en l'àmbit de la recerca historicoeducativa, representants, a través de les seves càtedres, dels àmbits territorials de Barcelona, Girona, València i Illes Balears.

L'obra combina la història dels fets educatius i del pensament pedagògic, tot abraçant àmbits formals i no formals de l'educació a través de tres dimensions, que es repeteixen en dues etapes (des de 1898 fins a 1931, i des de 1931 fins a 1939), i que són les següents:

- Societat, cultura i pensament pedagògic
- Escoles, ensenyament i professorat
- Educació fora de l'escola. Educació no formal. Educació social

Aquest fet, juntament amb l'exhaustivitat i serietat de les fonts, converteix aquest llibre en una ambiciosa obra de síntesi —extensament desenvolupada— de la història de l'educació a l'àmbit de parla catalana entre la crisi del 98 i el final de la II República i Guerra civil, que espera tenir continuïtat en altres toms, a fi de completar tota l'època contemporània.

Cal destacar l'esforç, aconseguit amb èxit, per integrar la recerca des de diferents àmbits geogràfics, el resultat de la qual és una obra coherent i ben lligada.

III JORNADES D'ESTUDIS LOCALS DE SANTA MARIA DEL CAMÍ. Santa Maria del Camí: Ajuntament de Santa Maria del Camí, Edicions Documenta Balear, 2002.

El passat 26 de juliol es presentaren les actes de les III Jornades d'Estudis Locals de Santa Maria del Camí, que tingueren lloc durant el mes de maig de 2001. Diverses i variades aportacions enriqueixen aquesta publicació d'estudis locals, distribuïdes en temàtiques com biografies, tradició i cultura popular, medi geogràfic, i la nostra història. Cal destacar algunes aportacions interessants per a la nostra història de l'educació, com són algunes comunicacions que analitzen, per exemple, l'escola a Santa Maria durant el primer període de la dictadura de Primo de Rivera, la depuració dels mestres santamariers durant la guerra del 36, o la funció educativa del teatre al poble.

Agraïm que ens faceu arribar informació sobre jornades i actes d'estudis locals, tan interessants per completar el coneixement historicoeducatiu a casa nostra.

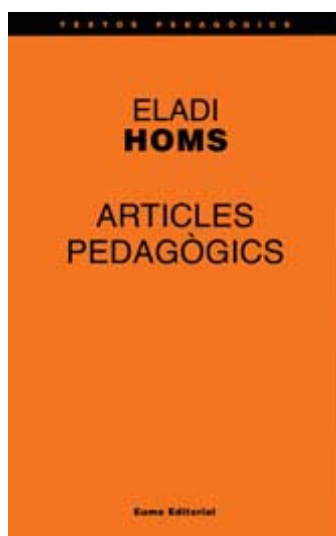
ESCOLANO BENITO, A. *La educación en la España contemporánea: políticas educativas, escolarización y culturas pedagógicas*. Madrid: Biblioteca Nueva, 2002.

Obra destinada a servir de manual o llibre de consulta per a estudiants de magisteri i/o pedagogia; presenta una síntesi històrica del desenvolupament de l'educació institucional a Espanya des dels orígens del nostre sistema nacional d'instrucció pública —inícis del segle XIX— fins a les darreres reformes de l'ensenyament.

Aquest llibre analitza cada una de les etapes històriques —primer liberalisme, Restauració, República, franquisme i democràcia— en tres dimensions: les polítiques educatives proposades pels diferents governs, la relativa implantació de xarxes institucionals en què es materialitzà la gestió de l'escola en tots els seus àmbits,

i els moviments pedagògic i cultures escolars que implementaren el desenvolupament de les diferents institucions d'educació formal.

El fer d'apropar-se al coneixement dels processos de construcció política, social i pedagògica de l'escola a l'Estat Espanyol, fa que la lectura d'aquest llibre sigui recomanable a tot tipus de públic.

HOMS, ELADI *Artículos pedagógicos*. Vic: Eumo, col·lecció textos pedagògics, 2002.

Aplec d'una mostra prou significativa dels escrits d'Eladi Homs (1886–1973); pedagog que va contribuir decisivament en la construcció d'un sistema educatiu científic i modern.

La tria dels textos i el pròleg són a cura de Josep Martí, estudiós de l'obra d'Homs.

Algunes de les iniciatives més interessants del panorama educatiu català del primer terç del segle XX duen l'empremta d'Eladi Homs: les escoles d'estiu, la Biblioteca del Consell de Pedagogia, la difusió del mètode Montessori, la creació de *Quaderns d'Estudi...*

I Trobada de Museus i Historiadors de l'Educació

Els passats dies 3 i 4 d'octubre de 2002 tingué lloc a Palma la primera trobada de museus i historiadors de l'educació, organitzada per l'*Arxiu i Museu d'Educació* de les Illes Balears, amb la col·laboració de la Universitat de les Illes Balears.

L'objectiu fonamental de la trobada era reunir professionals, experts en investigació historicoeducativa i en museografia de l'educació, per intercanviar i debatre experiències i projectes, amb la convicció que el diàleg que derivàs d'aquestes realitats diverses, amb necessitats i objectius aparentment llunyans, poguessin generar conclusions enriquidores tant per als participants com per a la societat en general.

Assistiren a la trobada un total de 25 participants, representants del MUPEGA (*Museo Pedagógico* de Galícia), del *Museo del Niño* d'Albacete, del *Museo/Laboratorio Manuel Bartolomé Cossío* de Madrid, del *Museo Escolar* del País Basc, del *CPR* d'Osca, *Inspección de Educación* de Cantàbria-Santander, de l'*Arxiu i Museu d'Educació* de les Illes Balears, del *Museu Madre Alberta* de Palma, del *Museu de la Jugueta* de Sa Pobla, i de les universitats Complutense de Madrid, Universitat de Barcelona, Universitat de Girona, Universidad Nacional a Distancia (UNED), Universidad de Santiago de Compostela, Universitat Rovira i Virgili, Universitat de València i Universitat de les Illes Balears.

Per aconseguir l'esmentat objectiu, s'organitzaren diverses sessions de treball, precedides per una conferència inaugural a càrrec del Dr. Julio Ruiz Berrio, catedràtic de Teoria i Història de l'Educació de la Universitat Complutense de Madrid, amb el títol *La metamorfosis de los Museos de Educación: nuevos enfoques y nuevas perspectivas*, que tindreu ocasió de llegir en el proper número de la revista *Educació i Història*.

Fruit de les sessions de treball fou el compromís d'establir i dur a terme una sèrie de línies d'actuació més immediates, adreçades a l'articulació d'un xarxa estatal de museus de l'educació que permeti l'intercanvi fluid d'informació i experiències.

Entre les activitats complementàries a la trobada cal destacar l'exposició «L'escola: dos moments», que realitzà l'*Arxiu i Museu de l'Educació* de les Illes Balears en les instal·lacions del Museu de Mallorca. En aquesta exposició, inaugurada, a l'igual de la trobada, pel Conseller d'Educació del Govern de les Illes Balears, s'hi va poder contemplar material escolar de dues èpoques antagòniques: l'abans i el després de la guerra del 36.

INFORMACIÓ D'INTERÈS**XII COLOQUIO NACIONAL DE HISTORIA DE LA EDUCACIÓN. ETNOHISTORIA DE LA ESCUELA.** Burgos, 18-21 de juny de 2003.

El proper col·loqui nacional d'història de l'educació tindrà lloc a Burgos pel juny de 2003. Centrarà els treballs en l'estudi de la cultura empírica de l'escola a través dels registres etnogràfics en què aquesta es manifesta, i més en concret en els objectes, les imatges, els textos i les fonts orals que expressen la pragmàtica de les diferents maneres d'educació des de la perspectiva històrica. Seran objecte d'estudi, doncs, la història material de l'ensenyament, les seves representacions iconogràfiques, les escriptures ordinàries i els testimonis orals dels actors que intervenen en la cultura escolar. S'exclouen les perspectives teòrica i política de l'educació, tot i que es puguin i s'hagin d'utilitzar aquestes per contextualitzar i interpretar els components de la cultura empírica.

No es delimiten períodes historiogràfics ni tampoc nivells o modalitats d'educació, així que les comunicacions podran versar sobre qualsevol època, des d'Atapuerca fins a l'era Internet, i sobre tots els cicles i formes dels sistema educatiu, incloent-hi, en aquestes darreres, les anomenades formals i no formals.

Seccions:

1. Els objectes de l'escola i la historiografia material de l'ensenyament
2. Iconografia i educació. La imatge com a representació i com a medi
3. Els textos i les escriptures ordinàries de l'escola
4. Les fonts orals i la cultura de l'escola
5. Museologia de l'educació
6. La història de l'educació com a disciplina i com a camp d'investigació

Les quatre primeres acolliran treballs preferentment elaborats sobre alguna de les quatre fonts clàssiques de la història material de l'ensenyament i de l'educació: els objectes, les imatges, els textos i l'oralitat. La cinquena oferirà un fòrum per examinar i intercanviar experiències al voltant del moviment, emergent en la actualitat en distints àmbits sociogeogràfics i institucionals, dels museus històrics de l'educació, centres en els quals es troba aquesta cultura etnogràfica de l'escola, motiu d'estudi d'aquest XII col·loqui. Finalment la sisena secció continuarà el debat de col·loquis anteriors sobre la història de l'educació com a disciplina i com a camp d'investigació.

Pel que fa a textos i escriptures com a fonts etnohistòriques, es consideraran textos, entre d'altres, els que expressin escriptures ordinàries (treballs d'alumnes, quaderns del professor...), egodocuments (diaris, memòries, cartes...), materials didàctics impresos (manuals, guies, programacions, etc.), papers d'arxius escolars, administratius i personals, premsa general i educativa.

Quant a dates, es demana que es remeti la inscripció abans del 30 de novembre, per així confirmar l'acceptació abans de Nadal. El text definitiu de les comunicacions s'haurà de lliurar com a màxim el 31 de març de 2003 (data improrrogable). L'extensió no podrà sobrepassar les 10 pàgines, *Times New Roman* 12 i interlineat senzill, amb notes a peu de pàgina.

Per a més informació, us podeu remetre a:

Àrea de Teoría e Historia de la Educación

Facultad de Humanidades y Educación

C/ Villadiego, s/n

E-09001-Burgos.

Juan Alfredo Jiménez Eguizábal: ajea@ubu.es. Fernando Esteban Ruiz: festeban@ubu.es Tel. 947/258755, ext. 44. M. Carmen Palomero Cámara: cpalomero@ubu.es Tel. 947/259091. Pablo Celada Perandones: pcelada@ubu.es Tel. 947/258075. M. Dolores Fernández Malanda: fermal@ubu.es Tel.947/258076. M. Beatriz López Benito: blopez@ubu.es Tel. 947/258081

I CONGRESO INTERNACIONAL DE HISTORIA DE LA CULTURA ESCRITA. Salamanca, del 29 d'octubre al 2 de novembre de 2002.

L'*Instituto de Historia del Libro y de la Lectura*, amb el suport de la *Fundación Duques de Soria* i de la *Fundación Germán Sánchez Ruipérez*, organitza aquest congrés; les seccions que hi ha previstes són:

Codicologia i il·luminació del llibre	Control i censura del llibre
Llibre i escriptura a l'Edat Mitjana	Lectura
La cultura del manuscrit	L'espai del llibre: biblioteques i dipòsits.
Incunabulística	Taula rodona: catalogació, difusió i noves tecnologies
Tipobibliografia	La il·lustració del llibre
Impremta	Història de l'edició
Bibliografia material i històrica	Taula rodona sobre edició digital

Per a més informació, amb relació a la inscripció, presentació de comunicacions, allotjament, etc., podeu posar-vos en contacte amb l'Institut del Libro y de la Lectura, carrer del Rosario, 32-36, 2n B, 37001 Salamanca. Tel. 923 269090. ihll@fds.es

CONGRESO INTERNACIONAL CAMPOMANES (1723-1802). Oviedo, del 9 al 12 de desembre de 2002.

Organitzat per l'*Instituto Feijoo de Estudios del Siglo XVIII* de la Universidad de Oviedo. Es treballaran tres seccions:

- Campomanes, humanista
- Campomanes, jurista i polític
- Campomanes, economista i reformador social

Per obtenir informació addicional sobre el congrés podeu adreçar-vos a Dolores Mateos Dorado. Congreso Internacional Campomanes – Secretaría. Instituto Feijoo de Estudios del Siglo XVIII. Campus El Milán, s/n. 33011 Oviedo. Correu electrònic: secretaria@campomanes.net. Pàgina web: www.campomanes.net

XI JORNADAS NACIONALES DE HISTORIA MILITAR. MILICIA Y SOCIEDAD ILUSTRADA EN ESPAÑA Y AMÉRICA (1750-1800). Sevilla, 11-15 de novembre de 2002.

Les jornades nacionals d'història militar que s'organitzen des de la Càtedra «General Castaños» es plantegen una qüestió: fou el segle XVIII un segle eminentment militar? I ho fan a través de tres seccions que poden ser del nostre interès com a historiadors de l'educació:

- Figures rellevants: governants, polítics, científics, literats i artistes, cartògrafs, enginyers, etc.
- Institucions educatives: escoles nàutiques, col·legis de mineria, acadèmies de Belles Arts, suport a expedicions científiques, etc.
- Llibres i lectures: professionals i de ciències, projesuïtismes i jansenistes, d'ètica rigorista i moral probabilista, biblioteques públiques i particulars, etc.

Per a més informació, podeu adreçar-vos a:

Cuartel General de la Región Militar Sur
Càtedra «General Castaños»
XI Jornadas Nacionales de Historia Militar
Plaza España, s/n, 41013 Sevilla.
Tel. 954938208, 954231153
Fax. 954235791

III JORNADES D'ESTUDIS LOCALS D'ALCÚDIA. Alcúdia, 29-30 de novembre de 2002.

L'Àrea de Cultura i Patrimoni de l'Ajuntament d'Alcúdia ens conviden a les seves III Jornades d'Estudis Locals.

La data límit d'inscripció de les comunicacions és el 15 d'octubre de 2002, que es farà mitjançant butlleta d'inscripció i presentant un resum de la comunicació d'una extensió màxima de dos fulls. La data d'entrega de les comunicacions serà els mateixos dies de les jornades, 29 i 30 de novembre.

Per a més informació podeu posar-vos en contacte amb L'Àrea de Cultura i Patrimoni de l'Ajuntament d'Alcúdia, Plaça de la Porta de Mallorca, 3, 07400 Alcúdia. Tel. 971 897185 o 971 897102.

CONGRESO INTERNACIONAL DE HISTORIA DE LA CULTURA ESCRITA. Universidad de Alcalá. Alcalá de Henares, 7-11 de juliol de 2003.

Organitzat per l'Àrea de Ciencias y Técnicas Historiográficas de la Universitat d'Alcalá i la Signo. *Revista de Historia de la Cultura Escrita*.

Està previst treballar quatre seccions:

- Conservació, reproducció i edició. Models i perspectives de futur. Coordinació: Carlos Sáez Sánchez. Conferenciant: Juan Ramón Romero y Fernández Pacheco.
- Lletres sota sospita. L'escriptura i la lectura en els centres d'internament. Coordinació: Antonio Castillo Gómez. Conferencians: Philippe Artières i Quinto Antonelli.
- Dona i cultura escrita. Coordinació: Maria del Val González Peña. Conferencians: Elisa Ruiz i Maria del Mar Graña.
- Els arxius i la investigació històrica. Punts d'encontre. Coordinació: Rogelio Pacheco i Maria Elena Sotelo. Conferencians: pendants de confirmació.

Es preveuen dues conferències, una d'inauguració i l'altra de clausura, a càrrec d'Armando Petrucci (*Scuola Normale Superiore* de Pisa) i Roger Chartier (*École des Hautes Études en Sciences Sociales* de París) respectivament.

Per a més informació podeu visitar la pàgina web de l'Àrea de Ciencias y Técnicas Historiográficas de la Universitat d'Alcalá de Henares: <http://www2.uah.es/historial/>

ISCHE XXV. ESCOLA I MODERNITAT. SABERS, INSTITUCIONS I PRÀCTIQUES. Sao Paulo (Brasil) 16-19 de juliol de 2003.

La *Faculdade de Educação da Universidade de Sao Paulo* i la *Sociedade Brasileira de História da Educação*, seran les encarregades de l'organització del *XXV International Standing Conference for the History of Education*, que tindrà lloc a la Universidade Presbiteriana Mackenzie (Sao Paulo) els dies 16-19 de juliol de 2003.

La modernitat correspon, en termes genèrics, al període històric en què l'expansió europea definí els límits del món contemporani. No obstant això, el terme comporta ambigüitats, ja que s'ha utilitzat per referir-se a realitats i èpoques distintes. Consideram «modernitat» els segles XVI, XVII i XVIII, impulsats per vigorosos moviments econòmics, socials, polítics i intel·lectuals. En l'àmbit educatiu, és l'època de les primeres temptatives de sistematització de propostes i models pedagògics, de construcció de nous models d'escola i de formulació, ja a finals del segle XVIII, de la necessitat de construcció de sistemes educatius nacionals. Però també hi ha una altra modernitat, aquella que instaura el món contemporani tal i com el tenim avui. La modernitat associada a la idea de modernització, impulsada pels grans canvis produïts a l'univers de la producció i en el món de les idees, canvis que s'evidencien, sobretot, als segles XIX i XX. En educació, es correspondrà amb els moments d'ampliació de l'àmbit escolar, i d'implantació dels sistemes educatius públics d'escolarització.

Per organitzar les aportacions, es proposen els següents eixos temàtics:

1. La modernitat i els processos d'institucionalització de l'escola
 - a) Escola, civilització i religió
 - b) Escola, estat i ciutadania
2. La circulació internacional de sabers i models pedagògics
 - a) Models pedagògics i processos d'institucionalització escolar
 - b) Pràctiques escolars i sabers pedagògics
 - c) Perspectives historicocomparades en els estudis educatius
3. L'escola com a objecte històric
 - a) Fonts i mètodes
 - b) Cultura i cultures escolars
 - c) Temps, espais i objectes de l'escola
 - d) Alumnes, professors i l'estudi de la vida escolar

Està previst que s'inclouin tres conferències, una per a cada eix temàtic, a més de les comunicacions corresponents. Els principals idiomes del congrés seran l'anglès i el portuguès, també s'acceptaran comunicacions en francès, castellà i alemany.

Els resums seran d'un màxim de 500 paraules, en anglès, francès, alemany, castellà o portuguès/anglès. Aquests resums s'hauran d'enviar, en disquet o per correu electrònic, juntament amb la fitxa d'inscripció (la podeu trobar a <http://www.ische25.fe.usp.usp.br>), abans del 31 de desembre de 2002. Els treballs complets (com a màxim 5000 paraules) tindran com a data límit d'entrega el 30 d'abril de 2003, data improrrogable. Els resums es publicaran al *Llibre de Resums*. Una selecció de comunicacions completes seran publicades a la revista *Paedagogica Historica Supplementary Series*.

La inscripció valdrà 250 dòlars americans, i inclourà la participació a l'Assemblea General i les sessions de comunicacions, el *Llibre de Resums* i altres documents, un número especial de la revista *Paedagogica Historica*, i la participació en les activitats socials i culturals programades. El preu d'inscripció per acompanyant serà de 200 dòlars americans. El preu del sopar de confraternitat serà de 30 dòlars americans.

Secretaria del Congrés:

Faculdade de Educação – Universidade de São Paulo - Av. da Universidade, 308 – 05508-900
– São Paulo – SP – Brasil Telèfon: (55 11) 3091-3574

ische25@fe.usp.br

www.ische25.fe.usp.usp.br